

GT.0000026944

chủ biên) – PHẠM THỊ THU HIỀN – TRỊNH THỊ LAN

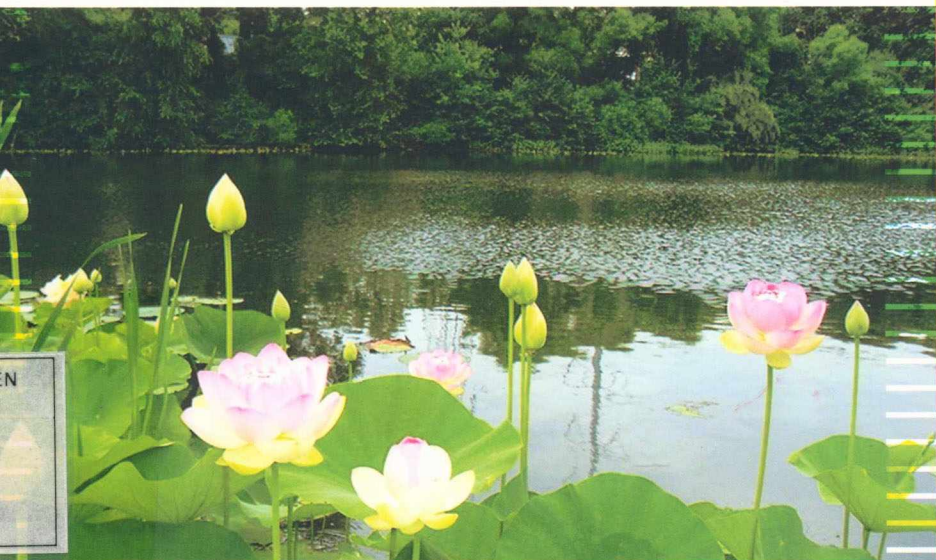
HƯỚNG DẪN ÔN LUYỆN

THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA

NĂM 2016

MÔN

NGŨ VĂN

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LÊ QUANG HƯNG (Chủ biên)
PHẠM THỊ THU HIỀN – TRỊNH THỊ LAN

HƯỚNG DẪN ÔN LUYỆN
THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA NĂM 2016
MÔN NGỮ VĂN

(In lần thứ ba, có chỉnh lí, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

UNIVERSITY OF EDUCATION PUBLISHING HOUSE

HƯỚNG DẪN ÔN LUYỆN THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA NĂM 2016 MÔN NGỮ VĂN
Lê Quang Hưng (Chủ biên) – Phạm Thị Thu Hiền – Trịnh Thị Lan

Sách được xuất bản phục vụ việc ôn luyện thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy.

Bản quyền xuất bản thuộc về Nhà xuất bản Đại học Sư phạm.
Mọi hình thức sao chép toàn bộ hay một phần hoặc các hình thức phát hành
mà không có sự cho phép trước bằng văn bản
của Nhà xuất bản Đại học Sư phạm đều là vi phạm pháp luật.

*Chúng tôi luôn mong muốn nhận được những ý kiến đóng góp của quý vị độc giả
để sách ngày càng hoàn thiện hơn. Mọi góp ý về sách, liên hệ về bản thảo và dịch vụ bản quyền
xin vui lòng gửi về địa chỉ email: kehoach@nxbdhsp.edu.vn*

Mã số sách tiêu chuẩn quốc tế: ISBN 978-604-54-2240-3

LỜI GIỚI THIỆU.....	5
LỜI NÓI ĐẦU.....	6
Phần một. ĐỊNH HƯỚNG CHUNG KÌ THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA VÀ TUYỂN SINH ĐẠI HỌC, CAO ĐẲNG HỆ CHÍNH QUY MÔN NGỮ VĂN.....	7
Phần hai. NỘI DUNG ÔN LUYỆN.....	8
A. ĐỌC HIỂU VĂN BẢN.....	8
I. Một số vấn đề chung.....	8
1. Quan niệm về năng lực đọc hiểu.....	8
2. Chuẩn đọc hiểu.....	10
3. Văn bản đọc hiểu.....	12
II. Hướng dẫn học sinh ôn luyện đọc hiểu.....	13
1. Cách đọc hiểu các loại văn bản.....	13
2. Hệ thống câu hỏi ôn luyện đọc hiểu.....	20
3. Hướng dẫn trả lời câu hỏi đọc hiểu.....	44
B. LÀM VĂN.....	63
I. Nghị luận xã hội.....	63
1. Nghị luận về một tư tưởng, đạo lí.....	63
2. Nghị luận về một hiện tượng đời sống.....	72
3. Nghị luận tổng hợp.....	80
II. Nghị luận văn học.....	88
1. Yêu cầu chung.....	88
2. Yêu cầu, kĩ năng cơ bản với từng dạng nghị luận văn học.....	90
3. Vận dụng phương pháp so sánh trong bài nghị luận văn học.....	118
4. Kiến thức cơ bản của các văn bản văn học.....	123
5. Một số đề bài nghị luận văn học và gợi ý làm bài.....	155

Phần ba. MỘT SỐ ĐỀ THI THAM KHẢO	165
ĐỀ THI MÔN NGỮ VĂN – KÌ THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA NĂM 2015 ...	165
ĐỀ THI THAM KHẢO SỐ 1	170
ĐỀ THI THAM KHẢO SỐ 2	175

LỜI GIỚI THIỆU

Thực hiện Công văn số 525/BGDĐT-KTKĐCLGD ngày 03/02/2016 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về việc tổ chức *Kì thi Trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy năm 2016*, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm tổ chức biên soạn và phát hành bộ sách *Hướng dẫn ôn luyện thi trung học phổ thông quốc gia năm 2016* gồm 8 cuốn, tương ứng với 8 môn: Toán, Ngữ văn, Tiếng Anh, Vật lí, Hoá học, Sinh học, Lịch sử và Địa lí.

Bộ sách được biên soạn bởi các tác giả là giảng viên, chuyên gia giáo dục uy tín của Trường Đại học Sư phạm Hà Nội và giáo viên dạy giỏi ở các trường trung học phổ thông – những người đã có nhiều kinh nghiệm tham gia công tác tuyển sinh của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Nội dung bộ sách được xây dựng bám sát Chương trình giáo dục trung học phổ thông, đồng thời được cập nhật, bổ sung theo hướng đánh giá năng lực học sinh trong kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy năm 2016 của Bộ Giáo dục và Đào tạo.

Cấu trúc mỗi cuốn sách gồm ba phần chính:

Phần một: Định hướng chung kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy (theo từng môn học)

Phần hai: Các chủ đề/nội dung ôn luyện

Các chủ đề/nội dung ôn luyện được biên soạn bám sát quy định của Bộ Giáo dục và Đào tạo về cấu trúc đề thi đổi mới theo hướng đánh giá năng lực, trong đó có phần tóm tắt lí thuyết, yêu cầu về bài tập/câu hỏi vận dụng, các bài tập/câu hỏi mẫu và hướng dẫn ôn luyện.

Phần ba: Một số đề thi tham khảo

Các đề thi này có đáp án hoặc hướng dẫn trả lời. Học sinh được rèn luyện và nâng cao kĩ năng thực hiện trọn vẹn một đề thi trong thời gian quy định; một mặt luyện khả năng giải bài tập, giải quyết vấn đề, mặt khác hệ thống hoá được các kiến thức và kĩ năng cần thiết cho kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy.

Cùng với bộ sách trên, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm tiếp tục giới thiệu và phát hành bộ sách *Bồi dưỡng năng lực thi trung học phổ thông quốc gia qua đề tham khảo* gồm 8 cuốn, tương ứng với 8 môn: Toán, Ngữ văn, Tiếng Anh, Vật lí, Hoá học, Sinh học, Lịch sử và Địa lí phục vụ học sinh ôn luyện thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy một cách hiệu quả.

Đội ngũ giáo viên phổ thông có thể sử dụng sách để hướng dẫn học sinh ôn luyện kiến thức, kĩ năng theo hướng tiếp cận năng lực một cách có hệ thống nhằm đạt hiệu quả cao nhất trong kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy năm 2016.

Xin trân trọng giới thiệu!

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

LỜI NÓI ĐẦU

Các thầy cô giáo và các em học sinh thân mến!

Bắt đầu từ năm học 2014 – 2015, Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức một kì thi chung thay cho kì thi tốt nghiệp trung học phổ thông và tuyển sinh đại học, cao đẳng như trước đây, gọi là kì thi trung học phổ thông quốc gia.

Nhằm đáp ứng nhu cầu của học sinh về tài liệu ôn tập, củng cố kĩ năng cho kì thi sắp tới, chúng tôi biên soạn cuốn sách **Hướng dẫn ôn luyện thi trung học phổ thông quốc gia năm 2016 môn Ngữ văn**. Nội dung cuốn sách gồm ba phần:

Phần một: Định hướng chung kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy môn Ngữ văn

Phần này nhằm cung cấp những thông tin chính về định hướng của kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy nói chung và đề thi môn Ngữ văn nói riêng.

Phần hai: Nội dung ôn luyện

Đây là phần trọng tâm của cuốn sách, nội dung bám sát vào định hướng đề thi môn Ngữ văn trong kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy để hướng dẫn học sinh ôn luyện. Phần này không chỉ cung cấp những kiến thức, kĩ năng cơ bản về đọc hiểu và làm văn theo một hệ thống cụ thể, rõ ràng mà còn đưa ra những ví dụ, đề bài kèm theo gợi ý tương ứng với từng dạng đề để học sinh tham khảo, vận dụng và kiểm tra, đánh giá trong quá trình ôn luyện.

Phần ba: Một số đề thi tham khảo

Phần này tập hợp đề thi trung học phổ thông quốc gia môn Ngữ văn năm 2015 và một số đề tham khảo của kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy năm 2016. Những gợi ý, hướng dẫn trả lời câu hỏi trong các đề thi sẽ giúp học sinh nâng cao được năng lực học tập để chuẩn bị tốt kĩ năng làm bài thi.

Chúng tôi hi vọng cuốn sách không chỉ giúp các em học sinh hoàn thiện kĩ năng làm bài mà còn là tài liệu tham khảo hữu ích cho các thầy cô giáo trong quá trình hướng dẫn học sinh ôn tập, củng cố kiến thức, chuẩn bị cho kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy đạt kết quả cao.

Chúng tôi rất mong nhận được ý kiến đóng góp của các thầy cô giáo, các em học sinh và độc giả gần xa để chất lượng cuốn sách ngày càng hoàn thiện hơn trong những lần tái bản.

Các góp ý cho cuốn sách xin gửi về địa chỉ:

Phòng Biên tập, Nhà xuất bản Đại học Sư phạm, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội – Số 136, Đường Xuân Thủy, Quận Cầu Giấy, Thành phố Hà Nội.

Các tác giả

Phần một

ĐỊNH HƯỚNG CHUNG KÌ THI TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUỐC GIA VÀ TUYỂN SINH ĐẠI HỌC, CAO ĐẲNG HỆ CHÍNH QUY MÔN NGỮ VĂN

Từ năm 2015, Bộ Giáo dục và Đào tạo tổ chức một kì thi quốc gia (gọi là kì thi trung học phổ thông quốc gia) lấy kết quả để xét công nhận tốt nghiệp trung học phổ thông và làm căn cứ tuyển sinh đại học, cao đẳng.

Quyết định số 3538/QĐ-BGDĐT ngày 09/9/2014 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo về phê duyệt phương án thi tốt nghiệp trung học phổ thông và tuyển sinh đại học, cao đẳng từ năm 2015 đã chỉ rõ:

– Để được xét công nhận tốt nghiệp trung học phổ thông và xét tuyển sinh vào các trường đại học, cao đẳng, thí sinh phải thi 4 môn (gọi là 4 môn thi tối thiểu) gồm 3 môn bắt buộc là Toán, Ngữ văn, Ngoại ngữ và 1 môn tự chọn trong số các môn: Vật lí, Hoá học, Sinh học, Lịch sử và Địa lí. Ngoài 4 môn thi tối thiểu, thí sinh có thể đăng kí thi thêm các môn khác trong số các môn tự chọn để có thêm cơ hội xét tuyển vào đại học, cao đẳng.

– Thí sinh đã tốt nghiệp trung học phổ thông các năm trước chỉ đăng kí các môn thi phục vụ cho tuyển sinh đại học, cao đẳng.

Môn Ngữ văn thi theo hình thức tự luận, thời gian thi là 180 phút. Đề thi đánh giá thí sinh ở 4 mức độ: nhận biết, thông hiểu, vận dụng và vận dụng cao, đảm bảo phân hoá trình độ thí sinh. Đề thi môn Ngữ văn trong kì thi trung học phổ thông quốc gia và tuyển sinh đại học, cao đẳng hệ chính quy sẽ có định dạng tương tự đề thi trung học phổ thông quốc gia năm 2015, tăng cường câu hỏi vận dụng, câu hỏi gắn với thực tiễn và câu hỏi mở theo định hướng đánh giá năng lực của thí sinh.

Nội dung đề thi nằm trong chương trình trung học phổ thông hiện hành, chủ yếu là chương trình lớp 12.

NỘI DUNG ÔN LUYỆN

A. ĐỌC HIỂU VĂN BẢN

I. MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG

1. Quan niệm về năng lực đọc hiểu

Đọc hiểu được hầu hết các quốc gia trên thế giới hiện nay coi là năng lực chung cốt lõi cần trang bị cho học sinh phổ thông. Đó cũng là một trong những năng lực cần có của một người công dân để tồn tại và phát triển trong xã hội. Vì thế, đọc hiểu đã trở thành một nội dung trọng tâm của chương trình môn Ngôn ngữ và Văn học ở trường phổ thông của hầu hết các quốc gia trên thế giới từ thế kỉ XX đến nay. Cùng với sự tiến bộ của khoa học giáo dục nói chung và khoa học về dạy học môn học này nói riêng, nội dung đọc hiểu đã được đổi mới, phát triển theo thời gian. Khi chương trình giáo dục phổ thông được biên soạn theo hướng tập trung vào nội dung, đọc hiểu được coi là một kĩ năng then chốt trong nội dung chương trình môn học tiếng với tư cách là môn học ngôn ngữ mẹ đẻ hoặc các môn ngoại ngữ. Gần đây, từ những thập niên 80 và 90 của thế kỉ XX, với xu hướng biên soạn chương trình giáo dục dựa trên những năng lực đầu ra, đọc hiểu được coi là một năng lực chung cốt lõi thuộc năng lực sử dụng ngôn ngữ trong chương trình giáo dục phổ thông của nhiều nước trên thế giới. Trong khoảng gần hai chục năm trở lại đây, đọc hiểu đã trở thành một nội dung của nhiều chương trình đánh giá kết quả giáo dục mang tính toàn cầu như TIMSS, PIRLS, PISA...

Đã có nhiều quan niệm khác nhau về năng lực đọc hiểu.

Trên thế giới, theo PISA¹, “năng lực đọc hiểu được hiểu là khả năng biết đọc, có trình độ đọc hiểu”, “là sự *hiểu biết*, *sử dụng* và *phản hồi* lại trước một bài đọc viết, nhằm đạt được mục đích, phát triển tri thức và tiềm năng cũng như việc tham gia hoạt động của một ai đó trong xã hội”². Theo đó, định nghĩa về đọc và đọc hiểu có sự thay đổi theo thời gian và điều kiện kinh tế, văn hoá, xã hội. Đây là quan niệm mà hơn 70 nước tham gia PISA – trong đó có Việt Nam – đồng tình và làm theo yêu cầu của Chương trình đánh giá học sinh quốc tế này. Mặc dù quan niệm của PISA về đọc hiểu không dựa vào các yêu cầu của chương trình môn Ngữ văn trong nhà trường phổ thông của một nước cụ thể nào mà xuất phát từ yêu cầu của xã hội đối với hệ thống giáo dục, những kĩ năng cần thiết cho cuộc sống tương lai của học sinh... nhưng những yêu cầu của PISA có liên quan mật thiết với việc dạy học Ngữ văn trong nhà trường phổ thông của nhiều nước trên thế giới. Điều này được thể hiện ở chỗ ngày càng có nhiều nước tham gia PISA trong đó có Việt Nam. Từ kết quả đánh giá của PISA về trình độ đọc hiểu của học sinh nước mình, Việt Nam

¹ Chương trình đánh giá học sinh quốc tế do Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế (OECD) đề xuất năm 1997. Tính đến năm nay đã có hơn 70 quốc gia tham gia PISA.

² Bộ Giáo dục và Đào tạo, *Sổ tay PISA*, 2011.

cũng như các nước đều có sự điều chỉnh nhất định để việc dạy học đọc hiểu trong nhà trường phổ thông phù hợp với thực tiễn và bắt kịp xu thế quốc tế.

Theo GS.TS. Nguyễn Thanh Hùng: “Đọc – hiểu là khái niệm bao trùm có nội dung quan trọng trong quá trình dạy học văn”; “Đọc – hiểu là một khái niệm khoa học chỉ ra mức độ cao nhất của hoạt động đọc; đọc – hiểu đồng thời cũng chỉ ra năng lực văn của người đọc”¹. “Đọc hiểu là phạm trù khoa học trong nghiên cứu và giảng dạy văn học. Bản thân nó là khái niệm có quan hệ với năng lực đọc, hoạt động đọc, kĩ năng đọc để nắm vững ý nghĩa của văn bản nghệ thuật ngôn từ. Đọc chính xác thì hiểu đúng. Đọc kĩ, đọc phân tích thì hiểu sâu. Đọc trải nghiệm thâm mĩ thì hiểu được vẻ đẹp nhân tình. Đọc sâu, đọc sáng tạo thì hiểu được cái mới”². Tác giả đã đi vào lí giải nội hàm của “hiểu”: “Hiểu là phát hiện và nắm vững mối liên hệ của các sự vật, hiện tượng, đối tượng nào đó và ý nghĩa của các mối quan hệ đó. Hiểu là bao quát hết nội dung và có thể vận dụng vào đời sống. Hiểu tức là phải trả lời được các câu hỏi: Cái gì?, Như thế nào?, Vì sao?, Làm như thế nào?. Đó là biết và làm trong đọc hiểu... Hiểu là quá trình nhận thức văn bản toàn vẹn”³. Từ đó, tác giả nêu lên những nội dung cần “hiểu” trong tác phẩm văn học với các tiêu chí cụ thể:

“1. Khám phá ý nghĩa nội dung chứa đựng trong văn bản. Ý nghĩa này do tác giả bày tỏ, biểu lộ trong văn bản.

2. Hiểu mối quan hệ ý nghĩa của văn bản do tác giả xây dựng và tổ chức nên.

3. Khẳng định mục đích, ý đồ, nội dung thực hiện, tiền giả định.

4. Đánh giá tư tưởng của tác giả.

5. Sáp nhập, hoà đồng thông tin và tư tưởng của tác giả với tri thức và kinh nghiệm phù hợp của người đọc”⁴.

GS.TS. Trần Đình Sử đã chỉ ra một số nội dung quan trọng về đọc hiểu: “Một, đọc là quá trình tiếp nhận ý nghĩa từ văn bản, tất phải hiểu ngôn ngữ của văn bản (ngôn ngữ dân tộc, ngôn ngữ nghệ thuật, ngôn ngữ thể loại của văn bản); phải dựa vào tính tích cực của chủ thể (hứng thú, nhu cầu, năng lực) và tác động qua lại giữa chủ thể và văn bản. Hai, đọc là quá trình giao tiếp và đối thoại với người tạo ra văn bản (tác giả, xã hội, văn hoá). Ba, đọc là quá trình tiêu dùng văn hoá văn bản (hưởng thụ, giải trí, học tập). Bốn, đọc là quá trình tạo ra các năng lực người (năng lực hiểu mình, hiểu văn hoá và hiểu thế giới). Như thế đọc là một hoạt động văn hoá có tầm nhân loại và ý nghĩa giáo dục sâu sắc”⁵. Tác giả còn nêu lên suy nghĩ của mình về “hiểu” trong “đọc hiểu”. Theo ông, “hiểu” có nội hàm rất rộng: “1) Cảm thụ (tiếp nhận) kí hiệu vật chất (màu sắc, con chữ,...). 2) Nhận ra kí hiệu quen hay lạ, hiểu ý nghĩa của nó được lặp lại trong ngôn ngữ. 3) Hiểu ý nghĩa của nó trong ngữ cảnh. 4) Đối thoại với ý nghĩa đó (tán thành, phản đối), trong nhận thức bao gồm cả sự đánh giá về chiều sâu và chiều rộng. Bản chất tâm lí của sự hiểu là biến cái của người khác thành cái vừa của mình, vừa của người khác.

^{1,3,4} Nguyễn Thanh Hùng, *Kĩ năng đọc hiểu Văn*, NXB Đại học Sư phạm, 2014, tr. 34 – 35.

² Nguyễn Thanh Hùng, *Nuôi dưỡng và xa lánh ý nghĩa của tâm ngữ học trong đọc hiểu văn chương*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 80, 2012, tr. 7 – 10.

⁵ Trần Đình Sử, *Văn bản văn học và đọc hiểu văn bản*, in trong *Tài liệu tập huấn giáo viên trường chuyên – Môn Ngữ văn*, Bộ Giáo dục và Đào tạo, 2011.